

Агитатордын БЛОКНОДЫ

3 №

МАРТ

1980

Бастыра ороондордын пролетарийлери, бириккилегер!

АГИТАТОРДЫН БЛОКНОДЫ

3 №
март
1980 j.

КПСС-тин Горно-Алтайский обкомынын пропаганда ла
агитация бөлүги

*Үй улустын телекейлик кўнине
— 8 мартка*

ЫРЫСТУ БОЛОТОН ПРАВО

Үй улусты жайымдаары ла озор эр улусла тен праволорлу болоры керегинде сурак текши социальный сурактын жаан учурлу бөлүги бололо, обществоны революционный жагырта-рыла колбулу деп, марксизмнин-ленинизмнин үредүзинде айдылган.

Социальный ла духовный жайымданары жанынан үй улус көп чактардын туркунына амадап келгенин бүдүргедий чын-дык айалгаларды жагыс ла Улу Октябрьский социалистиче-ский революция жеткилдеген.

Үй улусты жабыс көрүп базынатанын Совет жаннын Вла-димир Ильич Ленин бойы бичиген баштапкы ла декреттери чек жоголткон. Бистин закондорыс историйада баштапкы ка-тап «үй улуста праволор жок болгонын жоголтып салды» — деп, Владимир Ильич Ленин бичиген (Соч. толо жуунтызы, 37 т., 186 стр.).

В. И. Ленин ол өйдө жиит Советский государствонун жаан учурлу закондоры керегинде оморкоп айтканыла коштой үй улусты закон ажыра тен праволорлу эткени — жайымдайта-нын жүк ле баштаганы деп темдектеп туратан. «Совет жан баш-таган керекте жүстер тоолу эмес, бастыра Россияда миллион-дор тоолу үй улус турушса, ол керек ичкери көндүгер. Ол туш-та социалистический строительство тынгырына мен бүдүп жадым» — деп, В. И. Ленин бичиген (Соч. толо жуунтызы, 39 т., 204—205 стр.).

Бистин орооннын үй улузын жайымдаарына ла тен право-лорлу болорына жетире өткөн жол В. И. Лениннин ады-жолыла

камаанду. Ишкүчиле јаткан улуска, бастыра үй улуска Ленинниң адындый кару ат-нерелү кижии историяда болбогон до, јок то. «Владимир Ильич Ленинниң чыккан күнинен ала 110-чы жылдыгы керегинде» КПСС-тин Төс Комитединин јөбин бистин үй улус, бастыра совет албаты, Советский Союзтын Коммунистический партиязы бойынын улу башчызынын ойгор үредүзинен кыйа баспай, кереес јакылталарын бүдүрип турганын керелегени деп јараттылар.

Советский үй улус јакшынак юбилейди бастыра албатынын јаан байрамы эдип темдектеерге белетенип, бойларынын жүректеринин јылузын, сүүнчилү амадуларын, иштеги једимдерин, жүрүмдеги ырызын ишкүчиле јаткандардын ырызы, үй улустын јайымы ла тең праволорлу болоры учун эрчимдү тартышкан ойгор башчыла, үргүлјиге тирү Владимир Ильич Ленинниң ат-нерезиле колбоп турулар.

Үй улустын быјылгы јылдагы Телекейлик күни ООН үй улуска јарлаган онјылдыктын (1976—1985 јј.) ортозына келишти. Онјылдыкты ООН-нын Генеральный Ассамблеязынын XXX сессиязы јарлаган. Сессия ончо госуларстволордо үй улусты тең праволорлу эдери, оларды бойларынын ороондорын өскүрер, бастыра телекейде амыр-энчүни тыгыдар ишке тартып алары, кезик ороондордо үй улусты јабыс көрүп, базынчыктадып турганын јоголторы учун тартыжуны тыгыдарына кычырган. Быјыл јайгыда Копенгагенде бастыра госуларстволордын конференциязы јуулала, өткөн бешјылдагы иштин итогторын шүүжер.

Тең праволорлу болоры, ичкери өзөри, амыр-энчү болоры јанынан јакшынак амадуларды совет улус јакшы билер. Бу амадуларга једип алары учун бир канча үйе революционерлер тартышкан. Үй улус тең праволорлу болорын жүрүмде јеткилдегени — бистин социалистический Төрөлистин јаан једимдеринин бирүзи. «СССР-де үй улус эр улусла теп-тең праволорлу» — деп, СССР-дин Конституциязынын 35-чи статьясында айдылган.

Коммунистический партия, онын ленинский Төс Комитеди, Совет башкару социализмди ле коммунизмди төзөп, бүдүрип келген бастыра өйлөрдө үй улус теп-тең праволорлу болоры, олар общественный производсто туружары керегинде В. И. Ленинниң јакылталарын жүрүмде бүдүрип, бойынын политикасында үй улустын јилбүлерин ајаруга алып јат.

Үй улус јанынан сурактарды башкарарында советский

профсоюзтардын учуры жаан. Ненин учун дезе, олардын төс задачаларынын бирүзи — ишмекчилердин, колхозчылардын ла служащийлердин јилбүлерин корыыры. Профсоюзтар бойынын ижинде иштеп турган үй улустар, энелер болгоныла колбулу сурактарды төс ајаруда тудуп јадылар.

Бистин ороондо јаңы јүрүмди төзөөр јолдо советский үй улус эрчимдү ижин көргүскен. Советский патриоттор болгон үй улус керегинде КПСС-тин Төс Комитединин Генеральный качызы, СССР-дин Верховный Совединин Президиумынын Председатели нөкөр Л. И. Брежнев партиянын XXV съездинде јаркынду ла оморкодулу мындый сөстөр айткан: «Бистин албаты бүдүрген жаан керектерди темдектеп тура, ол иште советский үй улустын жаан учуры керегинде айтпаска болбос. Бистин Төрөлистин бастыра једимдеринде ле јенүлеринде үй улустын јайалталу ла эрчимдү ижи бар».

СССР-дин Конституциясында үй улустын тен праволорлу болорын јеткилдеери јанынан элден озо ологго иштенер, эткен ижи учун јалын алар, ижинде өрө өзөр тен праволор берери айдылган. Үй улус обществого тузалу иште туружары эр улусла тен праволорлу болорын быжу јеткилдейт. Онон база бир жаан учурлу керек: үй кижии акту бойы акча-јалиштеп алып турганы биледе үй кижинин тоомјызын бийиктедип, экономический камаан јок эдип јат.

Капиталдын ороондорында үй улусты јаман көрүп, базынары элден озо шак ла иш јанынан болуп туру. Кандый-кандый экономический кызалан болзо, иштеп элден озо үй улусты чыгарып, ишке адакы учында алып јадылар. Оны ишкүчиле јаткан үй улустын коомой ајалгазын јоголторы јанынан профсоюзтардын Бастырателекейлик федерациязы 1979 јылда август айда јууп өткүрген IV Бастырателекейлик профсоюзный конференциядагы докладта темдектеген.

Иштин Бастырателекейлик бюросы чотогоныла болзо, Күнбадыш Европадагы ороондордо, США-да, Канадада, Японияда, Австралияда ла Јаңы Зеландияда 1975 јылдын май айынан ала 1976 јылдын май айына јетире, бир ле јылдын туркунына, јети миллион үй кижии иш јок арткан. 1977 јылда иш јок улустын ортодо үй улус ФРГ-де — 51 процент, Францияда — 52,8 процент, Бельгияда 60,2 процент болды.

СССР-де иштеп турган үй улус јанынан телекейде эн ле бийик тоо. Ишке чыдаар үй улустын 90 проценттен ажыразы обществого тузалу иште туружып јат эмезе үренип јадылар.

Бистинг ороондо эдилип турган материальный ла духовный байлык-јөөжөнннг талортозынанг көбин үй улус эдип јат дезе, јастыра болбос. Ненинг учун дезе, албаты-хозяйстводо иштеп турган колхозчылардын, ишмекчилердин, служащийлердин 51 проценти — үй улус. Олордын көбизи сагышла бүдүретен ле механизировать эдилген, анчадала аппараттардын, машиналардын ла механизмннг ижин көрөтөн лө башкаратан иштерде. Темдектезе, автоматический линияларда бастыра операторлордын 67 проценти үй улус.

Үй улус машиналар эдер промышленностьто, химический промышленностьто, электроникада, электро-радиотехникада көп иштеп јат. Промышленностьтын бу бөлүктери технический ичкери өзүмннг баштаачы јеринде, олордын предприятиялериндеги иш технический бичикчи ле бийик таскадулу болорын керексийт.

Бистинг ороондо екпиндү өдүп турган научно-технический революциянын камааныла јурт јердеги үй улустын ижинде јаан јангыртулар боло берди. Мында јуртхозяйственный производствоны индустриальный ишке тендештирер амадуны јүрүмде бүдүрип барып јаткан сайын индустриальный бүдүмдү иштер там ла көптөп туру.

Јурт јерде үй кижини куш өскүрип турган фабрикада автоматизированный иштер башкарып турганын, уйлар өскүрер промышленный комплексте операторлор болуп турганын көрөринг.

Бүгүнгү күнде јурт јерлерде механизатор-үй улустын тоозы көптөгөни ајарулу. Јагыс ла бистинг Алтайский крайда калганчы јылдарда беш муннан ажыра механизатордын специальностына үренип алдылар.

Бистинг социалистический јурт хозяйство токтоду јоктон өзүп тынгыганында, аштын түжүми, малдын продуктивносты бийиктеп турганында јурт јерлерде иштеп турган үй улустын јаан јөмөлтөзи бар. Олор бойлорынын ийде-чыдалын ла билерин партиянын аграрный политиказын једимдү бүдүрерине берип јадылар.

Коммунистический строительство элбеген сайын советский интеллигенция көптөйт, материальный производстводо ло духовный јүрүмде онын јөмөлтөзи тынгыйт. Бийик ле аңылу орто үредүлү специалисттердин тоозында үй улус 59 процент, эмезе олордын тоозы 15 миллионног ажыра. Бистинг ороондо кажы ла экинчи инженер — үй кижини. Јарым миллионног ажы-

ра үй кижн промышленный предприятиелердин, совхозтордын директорлары, колхозтордын председателдери, стройкалардын, административный учрежденияелердин башкараачылары.

Ада-Төрөл науканы ла культураны өскүрп тыгыдарында үй улустын учуры айдары јок јаан. Албатыны үредер, сукадыгын корыыр иштерде, садуда ла совет улусты бытовой јеткилдеер иштерде көп нургуны үй улус иштеп јат.

1979 јылда иште једип алган сүреен јаан једимдери учун одус эки ишмекчи ле колхозчы үй кижиге — Бастырасоюзный социалистический мөрөйдн озочылдарына ВЦСПС-тин бергениле Государственный сый берилген.

Социалистический государство үй улуска иштенер право јеткилдеерде, эткен ижи учун акча-јал төлөөрдө эр улуска көрө бир де јабызатпай јат. Бистнн социалистический обществонын «Кажы ла кижиден — онын чыдаганынча, кажы ла кижиге — онын эткенинче» деген ээжизи эр де улуска, үй де улуска тен таркап јат.

Је оныла коштой түнгей иш учун түнгей төлөөри керегинде кижинн праволорынын некелтезин капитал бийлеген көп ороондордо, ол тоодо, тын өзүмдү капиталистический государстволордо бүдүрбей јадылар. Шак ла үй улуска акча јалды эр улуска көрө ас төлөп турганында үй улусты базынып, јабыс көргөни анчадала јарт көрүнет.

Англияда, Японияда, Бельгияда ла Италияда үй улус эр улустын акча-јалынын јүк ле 50—80 процентин алып јадылар. Австрияда үй улус иштеп алып турган орто акча-јал эр улустын андый ок иш бүдүргени учун алып турган акча-јалынан одус процентке ас. Онын учун үй улустын телекейлик тартыжузында (капиталистический государстволордо) түнгей иш учун түнгей төлөзин деген некелте баштапкы јерде туруп јат.

Советский государстводо үй улусты государствоны башкараар иштерге элбеде тартып алары јанынан В. И. Ленинннн јакарузы кыйа баспастан бүдүп туру. Орооннын государственный јанынын эн бийик органында — СССР-дин Верховный Советинде 487 депутат үй кижн, эмезе бастыра депутаттардын 32,5 проценти. США-нын, Англиянын, Франциянын, ФРГ-ннн ле Япониянын парламенттерин кожо алза, олардо депутат-үй улустын тоозы 100 кижини ашпас.

Бистнн орооннын үй улустынын алдына школдордын, орто

ло бийик үредүлү заведениелердин эжиктери ачык, олар үрер ле профессиональный таскаду алар тен праволорлу.

Ишке темиктирерине ле специальность аларын јеткилдее-рине ороондо көп тоолу профессионально-технический учреж-дениелер ачылган. Аңылу орто үредүлү училищелерде ле техникумдарда көп нургуны кыстар үренип јат. Институттар-да ла университеттерде олардын тоозы уулдарла түңей.

Революциядан озогы Россияда бир мун үй кижинин орто-до јүк ле 2 үй кижинин үредүзи баштамыдан өрө болгон. Эмди СССР-де кажы ла бир мун үй кижинин ортодо 781 ки-жи бийик ле орто үредүлү.

КПСС-тин Төс Комитеди ле СССР-дин Министрлеринин Соведи «Производсто ишмекчилердин үредүзин тыңыдары ла таскадузын бийиктедери јанынан иштер керегинде 1979 јылда октябрь айда јарлалган јөбинде ишмекчи үй улустын профессиональный таскадузын тыңыдар сурактарга јаан ајару эткендер.

Сегис јашка јеткелек балдарлу ишмекчи үй улус бойынын үредүзин ле профессиональный таскадузын бийиктедерге үренип турза, оларго орто акча-јал төлөп турганы јаан учурлу.

Иштеп турган үй улус бастыра керектерде эр улусла тен праволорлу болорын јеткилдегениле коштой, олардын иштеер айалгазын јарандыраы ла су-кадыгын корыыры јанынан аңылу иштер өдүп јат. Бисте анчадала уур ла су-кадыкка каршулу производсто үй улусты иштетпей јат. Закон аай-ынча уур немелерди тажыыр ла көдүрер иштерде үй улусты иштедерге јарабас. Кезик профессияларлу үй улуска үзеери јенилтелер — кыскарылган иштенер күн, үзеери отпуск, пен-сияга чыгарда јенилтелер эдилген. Барлу үй улус ла балдар-лу энелер аңылу јенилтелерлү.

Үй улустын иштенер айалгазын јарандырап, су-кадыгын корыыр ла јадын-јүрүминин материальный кемин бийиктедер сурактар партийный, хозяйственный ла общественный орга-низациялардын төс ајарузында туруп јат. Көп предприятие-лерде сүреен јакшы јазалду санаторий-профилакторийлер, медпунктар, гигиенанын комнаталары ачылган.

Бүгүн гигиенанын, иштин, эненин ле баланын, акушерст-вонын ла гинекологиянын беженге шыдар институты үй улус-ка иштеерге јарамыкту айалга јеткилдеер, олардын су-кады-гын корыыр амадула научный шинжү өткүрип турулар.

Бастыра ишкүчиле јаткандардын, ол тоодо үй улустын су-кадыгын корыыр задачаны профсоюзтар башкарган санаторийлердин ле курорттордын системазы бүдүрип јат. Онынчы бешјылдыктын төрт јылынын туркунына профсоюзтын курортторында ла санаторийлеринде одус миллионнон ажыра кижиге, олардын талортозы үй улус эмденип амыраган.

Иштеп турган үй улуска бастыра билезиле амыраганы јарамыкту. Оны ајаруга алып, профсоюзтар, билезиле кожо амырап эмденерге, үч јүс санаторий чыгардылар. Олордо өткөн јылда 600 јүс мунган ажыра кижиге амырады, олардын үч јүс мунга балдар. Көп мунга тоолу үй улус балдарлу ада-энелердин санаторийлеринде јадып эмденген. Коммунистический субботниктерде иштеп алган акчала андый база сегис санаторий тудулып јат. Олардын төртүзи бу јуук өйдө бүдөр.

Санаторий-профлакторийлерде амырап эмденерин иштеп турган үй улус јарадып турулар. Олордо јылдын ла эки мунган ажыра кижиге эмденип јат. Олардын көбизинде «Эненин ле баланын» аңылу группалары бар.

Је андый да болзо, ишкүчиле јаткандар санаторийлерде ле курорттордо амырап эмденерин эmdi тургуза толо јеткилдеп болбой јат. Бу јуукта ВЦСПС-тин Президиумы 1980 јылда ишкүчиле јаткандардын су-кадыгын корыыр план јөптөди. Ол планда он беш мунга шыдар кижиге эмденер, ол тоодо јети мунга кижиге билелериле эмденип амыраар санаторийлерди тудуп бүдүреле, иштеди баштадары темдектелген.

СССР-дин Конституциязы үй улуска иштегениле коштой балдар өскүрип чыдадар јарамыкту ајалга јеткилдеген. Энелер ле балдар закон ажыра корулалат, материальный ла моральный јөмөлтөлү. Барлу үй улуска баланы табар алдында ла тапкан кийинде акча төлөп, отпуска берип јат. Бистин ороондо көп балдарлу 2 миллион 416 мунга эне кажы ла ај сайын госуударстводон болуш акча алып турулар. Јаш балдарлу үй улустын иштеер күни кыска. 1979 јыл Бириккен Нациялардын Организациязынын јөбиле баланын Телекейлик јылы болуп өткөн. Бу јылда балдарды үредип тазыктарында үй улуска болужары јанынан госуударствонун ла профсоюзтардын ижиге јангыдан элбеген.

Бистин ороондо балдардын садтарына ла ясляларына 13 миллионнон ажыра бала јүрүп туру. Көп городтордо садтар ла яслялар јеткил. Је экономика тынгыда өзүп турганыла колбой јангы промышленный райондор көптөди. Олордо көп нур-

гуны јиит билелер јуртап јадылар. Шак бу райондордогы жаңы городтордо ло јурттарда балдардын садтары ла яслялар једишпей туру. Олорды тударына государство берген акчаны министерстволор, ведомстволор, предприятиелер, јербойындагы советтер јетире тузаланбай турулар.

СССР-дин 1980 жылдагы экономический ле социальный өзүминин Государственный планында үзеери беш јүс мунг бала јүрер яслялар ла садтар тудары темдектелген. Жылдын учында 14,7 миллион бала јаантайын иштеп турган ясляларга ла садтарга, ол тоодо колхозтордын ясляларына ла садтарына јүрер.

45 миллион бала школдордо үренгилейт. Бисте аңылу школдор ло узадылган күннин группалары јакшы иштеп турулар. Олордо тогус миллионнон ажыра уулчактар ла кызычактар үредүнин кийнинде артала, ада-энези иштег јанарына јетире үредүчи-воспитательдердин колында артып јадылар. Јайгы каникулдын өйинде үренчик балдар пионерлердин лагерьлеринде амырагылайт. 1979 жылда пионерлердин лагерьлеринде, спортивный лагерьлерде амыраар ла иштенер лагерьлерде 12,8 миллион үренчик болгон.

Балдардын арга-чыдалын, јайалтазын тыгыдарга, физический бек эдип өскүрерине Советский Төрөли нени де кыскабай јат. Балдарга төрт муннан ажыра пионерлердин өргөлөри ле туралары, јиит техниктердин станциялары, балдардын темир јолдоры, јиит юннаттардын клубтары, јиит көрөөчилердин театрлары берилген.

Профсоюзтар канча ла кире көп балдар, јиит уулдар ла кыстар физкультурада, спортто, туризмде турушсын деп кичеенип јадылар. Олор акча төлөбөстөн үч мунга шыдар стадиондорды, сегис јүстенг ажыра суу-буунтыларды, он бир мун спортивный залды, эки јүс јирме мун футбол ойнойтон ло спортивный маргаандар өткүрер јазалдарды тузаланып јадылар.

Профсоюзтардын добровольный спортивный обществоларынын советтери балдардын беш јарым мунг спортивный клубтарын ачтылар.

Эн артыгын, эн талдамазын — балдарга! Бистин Советский социалистический государствобыс совет албатынын коммунизмди бүдүретен јиит үйезин сүүнчилү, ырысту, омок, марксизм-ленинизмнин үредүзине беринген, ада-таадаларынын героический керектерин ичкери көндүктирип көптөдөргө

белен эдип үредип, тазыктырып, чыдадарга амадап В.И. Лениннинг бу кереес јакарузын кыйа баспастан бүдүрип туру.

Советский үй улус келер өйдөги керектерди оморкодулу көрүп, бойлорынын творческий эрчимин онынчы бешжылдыктын калганчы жылынын ла бастыра бешжылдыктын пландарын ла социалистический молжуларын, КПСС-тин Төс Комитединин ноябрь айда өткөн (1979 ж.) Пленумынын жөптөрүн жүрүмде бүдүрерине ууландырып турулар.

Коммунистический партияны, онын ленинский Төс Комитедин күреелей жуук туруп алган советский үй улус Ада-Төрө-ли өңжүп жаранарына бойлорынын жајалтазын, бойлорынын бастыра ийде-күчин, жүректеринин жылузын, ус колдорула чүмдеп ле кичееп эдип билерин бергилейт.

Бистин ороондо коммунизмди төзөп бүдүреринде эрчимдү турушкан советский үй улус бастыра телекейде амыр-энчү ле јеткер јок болоры, жуу-јепселдерди көптөдөрүн токтодоры, кату айалганы јымжадары учун тартыжуда баштаачы јерде барып јадылар.

АКТУ ЈҮРЕКТЕҢ АЙТКАН СӨС

Михаил Дмитриевич Холодло бис Турачак јуртта Ада-Төрөл Улу јууда совет албатынын Јенүзинин 20-чи јылдыгына учурлай өткөн митингте туштажып танышканыс. Културанын аймактагы туразынын јанында телкем площадьта јазалган трибунадан јажы јаан, је јиитсимек бүдүштү, чепчек коо сынду кижии куучын айткан. Ол кижии — алдында 18-чи гвардейский Сибирский дивизиянын политотделинин начальниги болгон генерал-майор Холод болуптыр. Мундиринин төжинде көп тоолу ордендер ле медальдар. Онын куучыны јап-јарт, байла, бу кижии айдып турганын бойы өткөн, акту бойынын көзиле көргөн. Михаил Дмитриевич јуунын өлүм-јеткерлү, түбек-шыралу јолдорыла 1410 күн түни-түжиле базып өткөн. Канча катап шыркалаткан. Бир шыркадан арай ла өлбөй, жүк арайдан айрылып чыккан.

Ол күннин кийинде мен бу кайкамчылу кижиле јаныс катап куучындашкан эмезим. Онын кычырган лекцияларын, эткен докладтарын, айткан куучындарын көп уккам. Кажы ла учуралда бу кижии канайып анайда айдып билерин, улус оны јилбиркеп ле сонуркап угатанын кайкап туратам.

Оны уксам, бу кижии энеден чыгарда лектор, агитатор јайалталу болуп чыккан деп бодоорын. Јок. Андый эмес. Улус ла куучындажып билер ле сүүр јайалтазына өткөн јаан жүрүм, ажындыра белетенгени, научный литература кычырып билип алганы кожулган. Је эн ле јаан учурлузы — онын пропагандист болуп иштеген јаан ченемели, айдатан суракты јакшы билип турганы. Бистин албаты өткүрген тартыжуда кожо турушканы. Михаил Дмитриевич Холодтын жүрген жүрүми, өткөн јолдоры — Совет госуларствонын историязы.

Јаш тушта адазы јок артала, уулчакка уур иштер эдерге келишкен. Өлөң чапкан, аш үрендеген, кезип јуунаткан, одын кезип белетеп, өскө оок балдарды өскүрип чыдадарга энезине болушкан. Ол анайда ла Украинада бай-помещиктин јалчызы болуп артар эди. Је Улу Октябрьдагы революция Михаилдин жүрүмин чек өскө јолло ууландырган.

Бир катап бис Михаил Дмитриевичле узак куучындашканыс. Мен лекциялар кычырар ишле колбулу кижини оны лекцияны анайда јакшы кычырарына качан, канайда үренип темиктигер деп сонуркап тургам. Бир эмеш нени де сананып отурала, куучындады. Јаш ла јиит тужы онын јүрүминде сүреен ачу-коронду, кату ой. Је пролетарский революция ачык-јарык јол ачкан. Јиит уул тогус класс үренип божоткон. Донбасста темир кайылар иште иштеген. Анда ишмекчи кижинин школын өткөн. Јакшы кылык-јанду болор таскаду алган.

Баштапкы бешјылдык. Токунаазы јок јүректү, улу јаан керектер эдер амадулу јиит ишмекчини Донбасстын комсомолы Сибирьде эн јаан металлургический комбинат тударына ийген. Мында Михаил иштегениле коштой үренген. Бойынын текши бичикчизин ле иштеги таскадузын бийиктеткен. Комсомолец Михаил Холод баштаган јашөскүримнин ле комсомолдордын бригадазы иште көп катап јаан једимдер көргүскени учун Сибирдин таш көмүрин тарткан эшелонды үйдешкенче Москвада Баштапкы майдын байрамына барып туружар право алган.

Иште једим улусла јаантайын политический иш өткүргенинен камаандузын јиит мастер-металлург ол тушта јакшы биллип алган. Амыранып тыштанган кыска ойлөрдө бойынын бригадазында јартамал иш өткүрип, ороондо ло гран ары јанында не болуп турганын, предприятиенин, бригаданын керектерин, задачаларын јартап айдып берип туратан. Је ол танкылаган, ажанып амыраган ајас политический куучын өткүрип, керектин учурын улуска јарт сөстөрлө айдып берерге, көпти билери керектүзин ол ойдо база ондоп алган. Онын учун бойы көп кычырган, үренген.

Михаил Дмитриевич бастыра бойынын јүрүминде үренген ле иштеген, иштеген ле үренген. Новокузнецкте рабфакта үренген јылдарда ол — металлургтардын Културазынын туразынын штатный эмес лекторы. Металлургический комбинаттын цехтери сайын јүрүп, лекциялар кычырган. Мында ок агитатор, пропагандист болгон. Бу ишке јайалтазы барын көрөлө, Михаил Дмитриевич Холодты черүде политический ишке ийгендер.

Черүде озо бойы политический иш өткүрер үредү өдөлө, дивизиядагы партийный школдо телекейлик колбулар јанынан үредү өткүрген. В. И. Ленин, коммунистический партия кандый уур ойдө Кызыл Черүни төзөгөни, канайда тыгытка-

ны, командирлерди ле политический ишчилерди үредери керегинде солдаттарга ла командирлерге јартап айдып турган.

Ада-Төрөл учун Улу јуунын јылдарында пулеметный ротанын политругы М. Д. Холод 133-чи (согында 18-чи гвардейский деп адалган) стрелковый дивизияда јуулажып баштайла, јуулажарын Күнчыгыш Пруссияда бу дивизиянын политотделинин начальниги болуп божоткон. Қайда да болгондо политишчи Холод јуучылдарга чын сөс јетирерин ундыбайтан. Сүүнчилү јакшы да керекти, ачу-коронду да сөсти солдатка түңей ле јажырбай чынын айдар керек. Ржев, Великие Луки, Витебск, Инстербург, Кенигсберг, Пиллау...

Тоозы јок көп митингтерде куучын айдатаны... Советский Информбюронын кыска јетирүлеринин учурын солдаттарга јартаары, јайымдалган райондордо улусла куучындажатары — јаантайын улусла кожо болоры. Анайда В. И. Ленин үреткен. Андый Михаил Дмитриевич Холод. Бойынын бастыра јүрүминде андый. Одус јыл черүде...

Генерал Холод, военный округтын политуправлениезинин баштапкы заместители — запаста. Отставка эмес, запаста. Ненин учун дезе, генерал эмди де стройдо, иште, тартыжуда. Областьтын ишкүчиле јаткандарынын ортодо элбек јартамал иш өткүрет, јашөскүримди советский патриоттор эдери учун тартыжат. Оны областьта улус јакшы билер, лекция кычырызын, доклад этсин, куучын өткүрзин деп сурап јадылар.

Михаил Дмитриевич Холод лекцияны Турачактын ла Чойдын агаш кезеечилерине, Веселый-Сейканын ла Акташтын горняктарына, Кош-Агаштын ла Улаганнын койчыларына, Көксуунын ан өскүреечилерине, черүге баратан јиит уулдардын, строительдердин, геологтордын алдына кычырып јат. Онын лекцияларын улус тын јилбиркеп угуп турат.

Лектор јүрүмде болгон чокум керектерди, улустын кеберин, јуунын јылдарында ла амыр-энчү иште болгон учуралдарды айдып, оларды теоретический шүүлтелерле билгир колбоштырат. Онын кычырып турган лекцияларынын тематиказы элбек: баштапкы бешјылдыктардагы комсомольский стройкаларда јашөскүримнин героический ижи, Ада-Төрөл учун Улу јууда совет албаты героический јуулашканы ла тылда иштегени, бүгүңги күндеги керектер.

М. Д. Холодтын лекционный ла пропагандистский ижинде аңылу јерде јашөскүримди военно-патриотический ле интернациональный үредип тазыктыары, советский социалисти-

ческий государствонун коруланар ийдезин тыгыдары, Советский Союзтын телекейлик политиказы туруп јат.

Михаил Дмитриевич, слер бойыгар кандый темаларга лекция кычыарын сүүп јадыгар — деп, мен бир катап сурагам.

Холод бир эмеш сананала, айтты:

— Бойымнын пропагандист болгон јүрүмимде мен В. И. Ленин керегинде лекциялар кычыарын, доклад эдерин, куучын өткүрерин сүүп јадым. Башчынын 100 јылдыгын темдектеерине белетенген өйдө мен јүске шыдар лекция кычырагам. Ол лекцияларды кычырып баштаар алдында мен Ленинге колбулу јерлерде — Шушенскте, Ермаковскийде, Минусинскте болгом. Онон В. И. Ленин Сибирьдеги ссылкада јүргениге революционный ижи керегинде лекцияларда көп фотографияларды, картиналарды тузаланып, бойым көргөнимди айдып туратам.

— Јартынча айтса: мен улусла туштажып куучындажарын, ологго бойымнын көргөнимди, билеримди айдып берерин, ологдын айтканын угарга тын сүүп јадым. Онын да учун мен улусла тушташпаганча, байла, јүрүп болбос боло-рым... — деп учында айтты.

Михаил Дмитриевич Холод Турачак аймакта Алтын-Көлдүн јарадында Јайлу деп адалган јаан эмес јуртта јуртап јат. Кадалгак кажатта турган туразы јайгы өйдө чечектерге, јиилектү агаштарга көмүлген турат. Общественный иштег чөлөө өйдө Михаил Дмитриевич чечектер, сад өскүрип кичеерин сүүр кичи.

Бойынын јуртап јаткан јеринде коммунист М. Д. Холод — политинформатор, албаты шинжүзинин группазынын башкараачызы. Онын ајарузы јок, кичеemel этпеген керек Јайлуда табылбас.

Михаил Дмитриевичтин айлында кичеep јууган јаан библиотека бар. Јүстер тоолу кигалардын ортодо агылу јерде — политический литература, В. И. Лениннин произведенийелери. Көп газеттер ле журналдар алдыртып кычырат, ол тоодо: «Новое время» («Јагы јүрүм»), «За рубежом» («Гран ары јанында»), «Международная жизнь» («Телекейдин јүрүми»), «Внешняя торговля» («Тыш јанындагы саду»), «Зарубежное военное обозрение» («Гран ары јанындагы военный керектер»), «США — экономика, политика, идеология», «ЮНЕСКО-нын элчизи» ле өскө дө журналдар.

Ченемелдү лектор 20 государство керегинде материал-

дар, жүзүн-башка тоолор жууп жат. Агылу папкаларда партиянын ла башкарунын жаан учурлу материалдары, КПСС-тин калганчы съездтеринин, Төс Комитеттин Пленумдарынын, СССР-дин Верховный Советтеринин сессияларынын жөптөри. Олор ончозы лекциялар белетеерине керектү.

Белетеп алган лекцияны кычырар алдында ол лекцияны угатан улустын коллективиндеги керектерле таныжып жат.

Совет албаты фашистский Германияны жеңгенинин 30-чы жылдыгын байрамдаар алдында Михаил Дмитриевич Холод «Билгирлер» общественнын пропагандистский группазыла кожо Монголиянын Албаты Республикасынын Баян-Ульгейский аймагына барып жүрген. Анда ол карындаштык албатынын алдына лекциялар кычырала мактаткан. Онын лекциялары керегинде «Жуучыл генералдын, «Билгирлер» деп адалган советский общественнын лекторынын кычырган лекциялары сүреен жарт, тын өдүмдү болды. Аймактын ишкүчиле жаткандарынын ортодо жаан једимдү. Интернациональный таскамал иш өткүргени учун быян айдып турус» деп бичигендер.

«Билгирлердин» обществозында Михаил Дмитриевич Холод 1968 жылдан ала туружып жат. Бу өйдин туркунына ол көп лекциялар кычырды. М. Д. Холод агитпоездде кожо областьтын эн ле ыраактагы аймактарына барып, анда журтаган ла иштеген улуска лекциялар кычырган. Лектор М. Д. Холодтын нормазы — жылына 100—120 лекция кычырары. Ол ленинский тема аайынча, СССР-дин тыш јанындагы политиказы, СССР-дин Конституциязы керегинде лекциялар кычырып жат.

Михаил Дмитриевич Холод «Билгирлердин» обществозынын областьтагы организациязынын Мактулу грамоталарыла көп катап кайралдалган, конференцияларынын делегадына тудулган.

Коммунист, генерал, лектор Михаил Дмитриевич Холод амыр-энчү де күндерде жуучыл иште, јаңы кижини — коммунизмди бүдүрөөчини үредип, тазыктырары учун эрчимдү тартыжуда. Онын акту жүректен айткан сөзи кажы ла кижиге једип туру.

А. Сафронов,
«Билгирлердин» обществозынын Горно-Алтайсктагы
областной организациязынын карузына турар качызы

КӨРГҮЗИП ЈАРТАГАНЫ — ӨДҮМДУ

Бистин областта бүгүнгү күнде бир муннан ажыра кижини политинформатор болуп иштеп жат. Олорло иш жанынан куучындажып, көп жаңы сурактар тургузып жадыгар. Агитационный иште көргүзүлү материалдарды ненин учун ас эмесе олорды чек тузаланбай жадыгар деп суразаар, ого жүзүн-башка каруулар бергилейт. Кезик агитаторлор ло политинформаторлор көргүзүлү агитациянын материалдары улусты жылбиркетпей жат, олорды бис тузаланып та билбес дежет. Онын учун бу статьяда көргүзүлү агитацияны жедимдү ле өдүмдү болгодый эдип канайда тузаланары жанынан бир эмеш методический эп-сүмө айдарга турубыс.

Көргүзүлү агитациянын тузалузын билбей турган политинформатор эмдиги өйдө табылбас. Же андый да болзо, политинформаторлордын көп нургуны олорды тузаланбай жадылар деп айтса, жастыра болбос. Онын учун ол политинформаторлор улуска айдып берерге турган суракты теренжиде жартап болбой турулар.

Кижини бойынын жүрүминде угуп, билип алган керектердин сегизен процентин бойыстын көзисле көрүп, ондоп жадыс. Лектор, докладчик, политинформатор жаңыс ла куучындап турза, улус оны угарына чылай береле, анчадала учу жаар эмесе жаан учурлу теоретический шүүлтелерди ондоп болбой, кулагынын кырыла угуп жадылар. Угуп отурган кезик улус өскө неме санангылаар. Кезиги үргүлөп, уйуктай бергилеер. Андый өйдө политинформатор ажындыра беле-теп алган көргүзүлү материалдарды көргүзүп, оныла айдып турган суракты жартаза, улус селт эдип, жылбиркей берер. «Жүс катап укканынан бир катап көргөни артык» — деп, албаты тегин айдыжып турган эмес.

Анайдарда, политинформаторлор ненин учун бу жаан учурлу материалдарды тузаланбай жадылар? Ненин учун дезе, олор жаңыс ла бу материалдарды тузаланатанын чактыксынып тургандар эмес. Политинформаторлор көргүзүлү агитацияны жаан жедимдү тузаланып болбой жадылар.

Политинформатор ишти јакшы өткүрерге, улусты јил-биркедерге турган болзо, озор бойында бар болушту материалдарды чике тузаланарына үренер учурлу.

Мен көп политинформаторлордын өткүрип турган куучынын уккам. Стенеде плакаттар, картиналар бар, је озор јаар улус көрбөй дө јат. Ненин учун дезе, политинформатор бойынын куучынында стенедеги плакаттарда көргүскен тоолор керегинде нени де айтпаган. Анайда стенеде илген, је јартап айтпаган материалдардан туза азы јарт.

Политинформаторго кандый болушту материалдар керектү? Андый материалдар көп. Је эн ле элбеде таркаганы — диаграммалар, таблицалар схемалар, географический карталар, анайда ок фотографиялар, жүзүн-башка картиналар, шоодып кокырлаган јуруктар (карикатуралар) ла өскөлөри де.

Темдек эдип, статистический тоолорды алаалы. Экономический айалганы эмезе кандый бир чокум керекти-јартаарында озордын учуры айдары јок јаан. Куучын өткүрерде тоолорды тузаланары керектү. Је ол тоолорды политинформатор диаграммалар эдип көргүскени јакшы болор. Диаграммалар анчадала түнгейлештирери керек болгон учуралда тузалу.

Темдектезе, политинформатор Кош-Агаш аймакта эчки өскүрип тургандардын ортодо озочыл кижининг — нөк. Масканов Солтон Амыровичтин ижининг једимдери ле эпсүмези керегинде куучындаарга турган болзын. Нөк. Масканов С. А. тогус јылдын туркунына јакшы једимдерлү иштеп келген. 1979 јылда дезе, колындагы турган эчкилердин кажызынан ла орто тооло 932 граммнан ноокы тараган. Онын тогузынчы ла онынчы бешјылдыктардагы једимдерин диаграммалап көргүспей, јангыс ла тоолорды адап турза, көп улус көргүзүлер јылдын сайын бийиктеп турганын ондобос. Диаграммада бир јылдагы једим алдындагы јылдагызынан там ла көптөп турганын јурап көргүссе, отурган улус Маскановтын једимдерин көслө көрүп, јарт ондоор. Диаграмма јурабай, мындый таблицаны јаан плакат эдип бичиирге јараар. Бу таблицачы политинформатор бойы ла тургузып алар аргалу.

Эчки өскүреечи нөк. С. А. Маскановтын бригадазынын 10-чы бешјылдыктын төрт јылынын туркунына једип алган једимдери:

Жылдар	Эчкилерди корыганы		Ноокы тарап алганы			
	колында эчкилер	корып алганы	план (кг)	таралганы (кг)	план бүткени (проц.)	кажы ла эчкиден тараганы
1976	748	99,4	450	538	119,4	719
1977	761	99,6	454	534	117,7	720
1978	720	99,2	432	516	119,4	716
1979	731	99,6	562	682	121,1	932
Бастыра 4 жылга орто тооло	2960	99,5	1848	2270	119,6	767

Кезик учуралдарда мындай таблицаны куучын өткүрүп турган өйдө доского мелле бичип, көргүзөргө жараар. Таблицадагы тоолор эмезе диаграмма куучындап турган керекти жартаар учурлу.

Телекейдеги керектер аайынча куучын өткүрүп турган политинформаторго кыйалта жоктон географический карта керектү. Өткүрүп турган куучынга анылап белетеген картаны тузаланганы жакшы.

Иштеп таскаган политинформаторлор айдып турган материалдарын көргүзүп жартап, жакшы жедимдерге жедип алгылайт. Олор кандый бир керекти куучындап барып жадала, келишкени аайынча жүзүн-башка художественный журуктарда, журналдарда, газеттерде жарлалган карикатураларды, фотографияларды тузаланып турулар. Фотографиялардын учуры жаан. Олор болгон керекти чокум көргүскилейт.

Болушту материалдарды өткүрө көп тузаланары керек жок. Өткүрө көп тоолор, болгон көп керектерди айтканы угуп отурган улусты чыладар. Уккан-көргөнин кижиси сагыжына аларында учы-кеми бар болуп жат. Онын учун көргүзүлү агитацияны керектү ле кеминче тузаланганы жакшы.

Же бисте анайда көргүзүлү агитациянын материалдарын өткүрө көп тузаланганы ас учурап жат. Карын ас эмезе чек тузаланбай жадылар деп, бис өрө айтканыс. Ненин учун дезе, парторганизациялар, партийный комитеттер политинформаторлорды керектү материалдарла жеткилдебей жадылар.

Же көп материалдарды политинформатор бойы жууп, керектү таблицалар, диаграммалар жазап алар аргалу. Газеттер, журналдар кычырарда туштаган тоолорды, таблицаларды бойына бичип алып, учураган фотожурукты ла кары-

катураны база алала, оларды бойынын ижинде тузаланар аргалу. Анайда эдерге политинформатор кижиде аңылу блокнот ло папка болор учурлу.

Политинформаторлордын ижинде проекционный аппаратура јаан тузалу. Кажы ла диаграммадан, схемадан, картдан, таблицадан диапозитив жазап алар аргалу. Андый диапозитивтерди кожо тудунып жүрер кичү проекторло политинформатор кажы ла јерде: цехтин кызыл толугында, иш-мекчилердин общежитиезинде, јурт клубта, фермада ла јаландагы одуда көргүзип, куучын өткүрер аргалу. Бастыра улус шүүлтелерин айдыжып, куучындажып турган болзо, экранда эмезе стенедө проекторло јаанада көргүскен материал тын тузалу. Ненин учун дезе, көргүскени — өдүмдү болуп јат.

В. Липокурова,
КПСС-тин обкомында политический үредү
аайынча Туранын консультанты

1. ЕВРОПА СЕГИЗЕНИНЧИ ЈЫЛДАРДА

Бис бойыстың жүрүмисти, государстволордын ла албатылардын жүрүмин онјылдыктарла чотоп темиге бергенис. Эмди көп тоолу политический, экономический, социально-демографический түп шүүлтелерде тапту ыраак 2000-чы жыл алылат. Је озолой бу јангы башталган онјылдыкта — сегизенинчи жылдарда не болотонын шүүп көргөни база тузалу болор. Ол јанынан Европаны алалы. Мында эки башка социальный системалу ороондор — социалистический ле капиталистический государстволор — бой-бойына удурлашкан турулар. Көп-көп керектер аайынча јер-телекейдин жүрүмсалымы шак ла Европадаң камаанду болор. Европада јирменчи јүсјылдыкта эки катап телекейлик јуулар башталган.

Экинчи телекейлик јуунын кийнинде үч јарым онјылдыктын — одус беш жылдын — туркунына Европада јуу болбоды. Андый учуралды Европаның историязы билбес.

Јуунын кийниндеги онјылдыктарда бойлорынын аңылу керектери бар. Беженинчи жылдарда Европада «соок јуу» күйбүреди. Алтанынчы жылдарда соок јуунын тошторы бир эмештен кайылып баштаган.

Јетенинчи жылдарда Европада политический айалга јымжап баштады. Улай ла блааш-тартыш болуп турган, откалапту јуу-чактар өткөн, түбек-шыраны көп көргөн Европа јетенинчи жылдарда быжу амыр-энчүнинг, јеткер јок болорынын јолына турды деп айдарга јараар. Европада јуртаган албатылар үргүлјиге амадап келген амыр-энчү жүрүмнинг эжигин јетенинчи жылдар ачты.

Европада быжу амыр-энчүни јеткилдеер дегени куру-кей сөстөр эмес. Јаңы јуу-чакты болдыртпас, амыр-энчүни јеткилдеп ле корулап алар аргаларды јетенинчи жылдар көргүскен.

Ол аргаларды табып, тузаланарга Күнчыгыш ла Күнбадыш бой-бойын коркыдып кезетпей, өөркөжип јамандашпай, бүдүмјилеп тыгытканы ажыра политический өмөлөжөрин элбеткени тузалу болор эди.

1975 жылда Хельсинкиде өткөн Текшиевропейский јуун Күнчыгыш ла Күнбадыш бу амадуларга једетен јолго киргенин кереледи.

Ол јуун болордон озо Советский Союз ла өскө дө социалистический госуларстволор ФРГ-ле бир канча договорлор тургускандар. Күнбадыш Берлин аайынча төрт госуларствонунг ортодо јөптөжү эдилген. Анайда экинчи телекейлик јуунунг кийнинде Европада тургузылган границалар бузулбас учурлу деп јөптөжип алган. Бу иш јуучактын өртин чыгарар јеткерлү керектерди јоголткон.

Онын кийнинде Күнчыгыштагы ла Күнбадыштагы госуларстволордын башчылары Хельсинкиде Текшиевропейский јуунга јуулала, Европада јеткер јок болорын јеткилдеер ле өмөлөжөтөн сурактарды шүүжип јөптөштилер.

Текшиевропейский јууннунг учунда Европадагы госуларстволордын, США-нын ла Канаданын башкараачылары кол салган. Акт-бичик Күнчыгыштын ла Күнбадыштынг ортодо колбуларды јарандыратан, Европада политический айалганы јымжадатан политический документ боло берген.

Текшиевропейский јуун өткөн кийнинде ол ло тарый Советский Союз јуунда јөптөшкөнин јүрүмде бүдүрип баштаарга амадап, јуунда турушкан 35 госуларствонунг чыгартулу улузынын конгрезин эмезе конференциязын јууйла, анда ар-бүткенди корыыры, энергетика ла транспорт јанынан сурактарды шүүжип, јөптөжөли деп айткан. Бу сурактар аайынча чокум проектер јазап берген. СССР-дин шүүлтелерин Европанын общественнозы јараткан, көп госуларстволордын башкарулары јөпсинген.

Ар-бүткенди корыыры јанынан Европанын ороондорынунг конференциязы 1979 жылда Женевада өтти. Конференциянын ижине ле јараткан јөптөрине телекейдинг газеттери јаан ајару эдип турулар.

Энергетика ла транспорт керегинде сурактарды Бириккен Нациялардын Организациязында Европа аайынча Экономический комиссия шүүжип јат.

Текшиевропейский јууннунг документинде айдылганы аайынча Европадагы ороондордын баштаачы ученыйлары быјыл 18 февральда Гамбург городко јуулала, науканын эмдиги өйдөги айалгазын ла келер өйдөги өзүмин, научный учреждениелердин ле ученыйлардын ортодо колбуларды элбедерин шүүштилер.

Јуунда јөптөшкөни аайынча СЭВ-тин ле ЕЭС-тин («Текши рыноктын») ортодо өмөлөжөри јанынан куучындар өдүп туру. Ол куучындар једимдү болоры билдирет.

Бу айдылганы Текшиевропейский јууннын документинде бичилгени бүдүп турганын көргүскен јакшы керектер. Эмди өскө јаан учурлу суракты алалы.

Текшиевропейский јуунда турушкан бастыра госуларст-волор јуу-јепселдерди астадып јоголторына, айалганы јымжадарына јөмөлтө эдер иштер өткүрер учурлу деп јууннын Документинде айдылган. Бу айдылаганы канайда бүдүп јат? Военный айалганы јымжадарына не эдилди?

Текшиевропейский јууннын кийнинде Советский Союз ла социализмнин најылык ороондоры бу керек аайынча бир канча шүүлтелер берген. Ол шүүлтелерди бириктире аларда, Европада военный айалганы јымжадатан бүткүл программа боло берген.

Бу программада Европада черүлерди ле јуу-јепселдерди көптөдөрин токтодоло, табынча астадып барары, Варшавский Договордын ла НАТО-нын военный иштерин астадала, онон олардын военный организацияларын чек јоголторы, бүдүмјилү болорын јеткилдеери, ороондор бой-бойларына удурлаштыра ядерный ла тегин јуу-јепселдер тузаланбазы керегинде јөптөжү эдери темдектелген.

НАТО-нын госуларстволоры улусты кырып өлтүретен јаны јуу-јепселдерди Күнбадыш Европага экелип тургуспа-зыс деп сөзин бергилезе, Советский Союз амыр-энчүге күүн-зегенин керелеп, бойынын күнбадыш границазынын јанында тургузылган орто учушту ракеталарын астадып ийер.

Европада военный айалганы јымжадарына, мында јуулган черүлерди ле јуу-јепселдерди астадарына белен болго-нын көргүзип, СССР Төс Европадагы бойынын черүлерин ле Јуу-јепселин астадып баштады. Андый керек Европанын военный историязында болбогонын кезик политиктер тем-дектедилер.

Военный айалганы јымжадар советский программага Күнбадыштагы ороондор, НАТО кандый да каруу бербеген. Олор бистин программаны ајаруга алып, военный айалганы јымжадары јанынан бойынын шүүлтелерин айдардын ор-дына јуу-јепселдерди јаныдан көптөдөтөн программалар тургустылар.

Олордо андый үч программа тургузылган. Баштапкызын 1978 жылда май айда НАТО-нын Соведининг Вашингтондо өткөн сессиясында жөптөгөн. Ол — НАТО-нын черүлерин 2000-чы жылга жетире тегин мылтык-жепселле жаңырта жеппейтен программа болды.

Экинчи программаны, НАТО-нын черүлерин жаңы американын ракетно-ядерный жуу-жепселле жеппейтен программаны, НАТО-нын Соведининг 1979 жылда Брюссельде өткөн сессиясы жөптөди.

Үчинчиси — НАТО-нын члендери госуларстволор жуу-жепселдерди там ла көптөдө эдип баратан, военный чыгымдарды жылдын ла төрт жарым процентке көптөдип туратан программа (онон озо НАТО-нын госуларстволоры жылына военный чыгымдарды көптөдөтөн норма — 3 процент болгон). Бу программаны США-нын президенти Картер жарлаган, онон НАТО жараткан.

Бастыра бу керектер бүгүн Вашингтондо «Соок жуунын» өйлөрүн ойто орныктырар күүндү реакционерлер баш көдүрүп турганын керелеп туру. Олор айалга жымжап баштаган жаңыс ла Европада «Соок жууны» орныктырарга тургандар эмес. Американын империалисттери жуук ла Орто Күнчыгышта, Түштүк-Күнчыгыш Азияда, өскө дө жерлерде ычкынганын ойто колго тударга, калганчы жылдарда жеңдирткендери учун өчин аларга күүжүренгилеп жат.

Онын ла учун США-нын империалисттери, жүзүн-жүкпүр антикоммунисттер Афганистанда олордын агенти Амин жананг антарылганына, Апрельский революциянын жедемдерин жоголтоло, бу ороонды экинчи Чили эдер амадулары бүтпегенине кородоп, атыланып чыктылар.

Ол ок шылтактардан улам США-нын администрациясы Иранды сыга базарыс, экономический кызарыс, военный табару эдерис деп кезедет. Пекиннин гегемонисттериле кожо Вьетнамга, Лаоско, Кампучияга удурлаштыра каршулу керектер эткилейт.

Анайдарда, айалганы катуландырары жанынан Вашингтоннын программасы жаңыс Европада эмес, бастыра телекейге таркап туру.

Сегизенинчи жылдар Европада ла бастыра телекейге нени экелер? Военный айалга жымжаар ба, айса катуланар ба? Бистинг континент айалга жымжаар, ороондор жакшы колбуларлу өмөлөжөр жолло барар ба? Айса, Хельсин-

киде Текшиевропейский јуунда јөптөшкөнин туура таштайла, өөркөжөр, јамандажар, јуу башталар јеткерлү јолго турар ба? Бу сурактар ак-чек сагышту ончо улусты сонуркадат.

Бу сурактарга текши каруу бергежин, керсү сагыш јенип чыгарына иженер арга бар деп айдарга јараар. Күнбадышта империалисттер Хельсинкиде јөптөшкөнин ајаруга албас та күүндү болзо, Текшиевропейский јууннын документинде бичилгени јүрүмде бүдүп турганын бис өрө айтканыс.

Советский Союз ла онын союзниктери јетенинчи јылдарда Европада башталган јакшы керектерди оной ары ичкери көндүктирери учун тартыжарлар. «СССР, социализмнин најылык ороондоры, амыр-энчүге күүнзеген албатылар политический айалганы јымжатканын ээчиде военный айалганы јымжадары учун эрчимдү тартыжып турулар» деп, «Владимир Ильич Лениннин чыккан күнинен ала 110-чы јылдыгы керегинде» КПСС-тин Төс Комитединин јөбинде айдылган.

Күнбадыштагы ороондордо албатылардын јилбүлери олардын керсү сагышту башкараачыларын бир өйдө Күнчыгышла «Соок јууны» токтодоло, колбуларды јымжадар јолго тургускан эди. Эмди јуу-јепселдерди көптөдөр программаларга јөпсинген башкараачыларды албатылардын төс јилбүлери база катап сагыш алындырарына иженер керек.

Күнбадышта бүгүнгү күндеги экономический, энергетический кызаландарла, акчанын баазы јабызап турганыла колбулу уур-күч керектер телекейде айалга аайлу-башту, ороондор ортодо колбулар јакшы болорын, Күүнчыгышла јөптөжөрин, военный чыгымдарды астадарын керексип јат.

НАТО-нын башкараачылары, США-нын администрациязы тургускан военный программаларды Европанын албатылары јаратпай тургандары там ла јарт көрүнөт.

2. НАТО-ны ЈАҢЫРТА ЈЕПСЕГЕНИ КЕМГЕ КЕРЕКТУ?

1979 јылда 12 декабрьда НАТО-нын совединин Брюссельде өткөн сессиязы јаңы американский ракетно-ядерный јуу-јепселдерди Күнбадыш Европада тургузары керегинде Пентагон тургускан планга јөпсинген. Ол планда «Томогавк» деп адалган канатту ракеталарды ла «Першинг-2» деп адалган баллистический ракеталарды эдип чыгарала,

1983 жылдан ала ФРГ-нин Англиянын, Италиянын ла өскө дө кезик ороондордын јеринде тургузары темдектелген.

Јаңы, американский ракетно-ядерный јуу-јепселдерди эделе, Күнбадыш Европага экелгени кемге керектү? Андый планы США тургускан. Күнбадыш Европада элден озо ФРГ јөпсинген.

ФРГ-нин канцлери Г. Шмидт 1977 жылда Лондондо НАТО-го исторический учурлу куучын айткан деп США-нын сенадында сүүнип темдектегендер. Ол куучынында Г. Шмидт тактический јуу-јепселдер јанынан НАТО Советский Союзтан сондоп калган. Ол сондогонын јоголтор керек деп айткан. Је ФРГ-нин канцлери ол куучынында бойынын сананганын айткан эмес. Шмидт американский генералдардын, јүзүн-јүкпүр военный специалисттеринин газет-журналдарда јарлаган шүүлтелерин тузаланган.

США бойынын империалистический амадуларында, СССР-ле, социализмнин ороондорыла јуулажар агрессивный пландарында элден озо Күнбадыш Европаны, онын јерин, солдаттарын тузаланарын алдынан бери пландаган.

Төртөнинчи жылдардын учы јаар, экинчи телекейлик јуу божоордо ло, США-нын генералдары атомный бомбалу деп тынзынып, Советский Союзты јуулайтан «Троян» деп план тургускан.

«Троянды» ээчиде оног элбек, оног каршулу «Дротпот» деп план тургустылар. Ол планда «Трояннын» кемин ассынып, Советский Союзка јаңыс уула үч јүс атомный бомба, көп мун тонна тегин бомбалар чачарын, СССР-дин јерине јуулап кирерге США-нын ла НАТО-нын ороондорынын 20 миллион солдадын ийери темдектелген.

Беженинчи жылдарда Советский Союз ядерный јуу-јепселдү боло берерде, Пентагон планы эмеш өскөртти. Американын империалисттери Европада озор СССР-ге удурлаштыра баштаган јууда Күнбадыш-Европадагы союзниктеринин солдаттары американский мылтык-јепселле јуулажарын пландап баштадылар.

Алтанынчы жылдарда Пентагон НАТО-нын ороондорынын, ол тоодо ФРГ-нин черүзин ядерный јуу-јепселле тыгыда јепсеерине белетенди.

Јетенинчи жылдарда США нейтронный бомбалар эдип баштайла, улусты кырып өлтүретен бу јаңы јуу-јепселди Күнбадыш Европага экелерин пландады.

Экинчи телекейлик јуунын кийинде Пентагоннын бастыра стратегический пландарында — «Токтодотон стратегия» (1947—1954 жылдарда), «Кайра соготон стратегия» (1954—1960 жылдарда), «Түрген согулта эдетен стратегия» (1960 жылдан ала бүгүнгө јетире) — ончозында СССР-ле социализмнин ороондорыла јуулашса, јуулажатан јер Европа болотоны пландалган.

Эмди Пентагон НАТО-ны «Першингтерле», канатту ракеталарла јепсеерге белетенип турарда, американский империализм бойынын стратегический пландарында Европага азыйдагызынан јаан учур берип туру. Айалга өскөлөнгөн.

Бүгүнгү күнде США континенттер ортодо учар стратегический јуу-јепселдер јанынан артыктабай барды. Табару эдер стратегический јуу-јепселдерди астадары керегинде советско-американский Договор (президент Картер оны Сенатта јөптөөрин јарты јок өйгө узаткан да болзо) эки јанынан стратегический јуу-јепселдеринин кемин түнөйлештирер. Андый айалгада США-нын милитаристтери јөпсинер күүндери јок.

Табару эдер стратегический јуу-јепселдердин кеми тен боло берген айалгада СССР-ге удурлашкан јууны США бойынын јеринен баштаганы олордын бойынын јерине кандый тын јеткерлүзин американский империалисттер јакшы ондоп јадылар.

Онын учун олор «табаруны Күнбадыш-Европадан баштайла, Европада јуулажарын» пландап турулар. Ол амадузыла социализмнин күнчыгыш Европадагы ороондорынын границазынын јуук јанына тургузатан орто учушту ракетно-ядерный јуу-јепселдер эдерин пландадылар.

Пентагоннын пландаганы аайынча болзо, Европада башталган јууда орто учушту ракеталарла адыжар. Ол ракеталар Советский Союзтын бастыра јерин адып турар, је США-га једип болбос. Анайда јуу Американын јери јаар таркап барбас деп шүүгилейт.

Је Европада олор баштаган јуу пландаганынан башка ууламјы алала, өскө керектерге апарардан маат јок. Европада башталган кичү јуудан јаан јуу башталбайтанын кем билер? Ядерный јуу-јепселдү өйдө «кичү» ла «јаан» јуунын ортодо башказы билдирбес.

Андай да болзо, Күнбадыш Европада НАТО-нын черүлерин жаңы ракетно-ядерный јуу-јепселле јепсеери јанынан

Пентагон тургузып алган план — баштапкы табарунын ийде-күчин белетейтен јаан программанын бир бөлүги.

Кер-мар айалга өскөлөнөлө, Европада бу ийде-күчтерди тузаланарына жөпсинер улус табылбаза, Вашингтон түнгей ле стратегический ле политический тузалу артар деп иженип жадылар.

США «Першингтердин» ле канатту ракеталардын болужыла сегизенинчи жылдардын ортозы киреде Түндүк-Атлантический биригүни Варшавский Договордон тын ийделү эдип аларга амадап туру. Военный ийде-күч анайда артыкту боло бергенин США Советский Союзка ла онын союзниктерине жаантайын военный ла политический кезедү эдерине, ийде-күчтин болужыла олордын ичбойындагы керектерине кирижерге тузаланар күүндүлөр.

Американский планнын Советский Союзка ла Варшавский Договордын өскө дө госуударстволорына удурлашкан бөлүги жүрүмде бүтпес, бойынын амадаганына једип болбос. Ненин учун дезе СССР ле онын союзниктери бойлорынын ороондорынын јеткер јок болорын јеткилдегедий, Пентагоннын ла НАТО-нын каршулу пландарын үзе соккодый аргаларды табар деп, нөк. А. А. Громыко айткан.

Јаңы американский ракетно-ядерный јуу-јепсел Европага, элден озо Күнбадыш Европага јаан јеткер экелер. Айландыра американский ракеталар тургузала, олордын јанына отуарын Күнбадыш Европа удабай эпјоксына берер. Вашингтон олорды ядерный јуунын түбегинен корулап аларына бүдүп турган улус Күнбадыш Европада астап барып јат.

Военный амадула коштой политический шүүлте база бар. «Улу союзник» НАТО до бийлеп отурган башчы болор күүндү. США-да Советский Союзты политический ле военный јанынан бийлейле, ого бойынын күүн-табын молјоор политиказын өткүрерине Күнбадыш Европаны коштондырып аларга күүренгилейт. Президент Картерди эмди чочыдып турганы: «Европада кезик ороондор Советский Союз јаар бурулала, күнчыгышта илмектелип туруп калардан маат јок. Андый керек НАТО-ны уйдадар. Онын учун Күнбадыштагы илмектен чупчылбазын деп, ядерный кынјыда тудар керек». Бу — Картердин сөстөри.

Је Күнбадыш Европада Вашингтоннын некелтелерине, Пентагоннын ядерный јуу-јепселинен улам болотон јеткерге

јөпсинер күүндү улус база бар. Олор Күнбадыш Европа американский ракеталарды алала, НАТО-нын плацдармдарында тургусса, кер-мар јуу башталгажын, Вашингтон бойынын жүрүм-салымын Күнбадыш Европала колбоорына иженип јадылар. Јаңыс ла американский «Ядерный јабынчы» олорды јуунын јотконынан ла политический јут-јулакайдан аргадаар деп ол улустын кезиги сананып турулар. Өскөлөри американский ракеталарла бөктөнип алып, јаңыскандыра једий болбогон политический амадуларына США-нын болужыла једерге кичеенгилейт.

Ядерный јуу-јепселдерди јаңыс ла Пентагон көптөдө эдерге турган эмес. НАТО-нын Европадагы кезик члендери ороондордо милитаристтер черүни «јетире јепсеер», «јуу-јепселдерди јаңыртар» планла коштой «акту бойынын ядерный ийде-күчин тыгыдарына» умзангылайт. Андый амаду анчадала ФРГ-нин военно-промышленный комплексинин ээлеринде ле реакционный генералдарда тын. Олор ФРГ-нин черүзи — бундеевтер төзөлгөн баштапкы ла күннен ала Европада јуу-јепселдерди көптөдөри јанынан НАТО-нын планына кирижеле, анда табынча баштаачы јерде туруп аларга амадап келдилер. Күнбадыш Германиянын милитаристтеринин эн ле кичееген амадузы — ядерный јуу-јепселдү болоры.

Мындый айалгаларда Советский Союз ла онын союзниктери НАТО-нын биригүзине военный јанынан артыктаттырбаска бойынын аргаларын тузаланар.

Д. А. Сортияков,
КПСС-тин обкомынын лекторы

ТЕАТРАЛИЗАЦИЯНЫҢ ТАЗЫКТЫРААЧЫ ИИДЕЗИ

Культурно-просветительный иште эмоциональный жаркынду, сўр-кеберлў болорына эдилетен некелте социалистический обществонын бастыра ۆйлۆринде турган. Је оны эмдиги јўрўм анчадала кезем тургусты. Ол недег улам андый болуп јат дезе, обществонын материальный ла духовный байлыгы кۆптөгөн, онын эстетический (јарашты билер) кеми бийиктеп калган. Художественный элементтер бўгўн кижинин јадын-јўрўминин ончо бөлўктерине ۆдўп турат.

Қлубтагы иште художественность (эмоциональный жаркынду, сўр-кеберлў болоры) анчадала тыг керектў, ненин учун дезе ол иштин тос учур-бўдўми чокум кижн, советский ишчи болуп јат. Бастыра культурно-просветительный ишти искусстволо толтыраын, оны эмоциональный жаркынду эдерин јўрўм бойы некеген.

Эмдиги ۆйдөгн советский клуб бойынын ижин чын јўрўмдеги материалды тuzаланганы ажыра тосўйт, коллективте эмезе јаткан јери аайынча бириккен коллективтин јўрўминин керектери дезе ол материалдын тосўлгоси болуп јат. Је кижини ўредип тазыктыратан бастыра идеологический системанын ўйелеринин бирўзинде — клубта политический пропаганда канча ла кире једимдў болзын деп, кандый бир керекти улуска тегин ле јартап беретени эмди јеткил эмес. Қлубка келип тургандардын јангыс ла санаазына эмес, је јўрегине де јолдор бедреер керек.

«Идеологический, политико-тазыктырулу ишти онон ары јарандыраы керегинде» КПСС-тин Тос Комитединин јоби бу иштин ичкерлеечи учур-бўдўмин чике темдектеп туру. Онын учун политический пропаганданын јангы кеберлерин јана баспай бедреери клубтын ишчилеринин эн учурлу задачазы болуп браадыры.

Керектин агитационный ууламјызын художественный эп-аргалардын эмоциональный жаркынду салтарыла канча ла кире толо бириктиргедий органы культурно-просветитель-

ный иштин творческий эп-сүмези — **театрализация** берип јат. Ол јирменчи јылдарда калык-јоннын общественный күүн-санаазына (психологиязына) салтар јетиргедий тын аргаларды бедрегенинин шылтузында табылган ла јангы кижини тазыктырарына, социалистический санаанын јангы темдектерин табылтарына, јангы колбуларды ла амадуларды тургузарына тузаланылган. Бу эп-сүме бойынын учурын эмди де јылытпаган. Онон болгой, творческий эп-сүме болуп тура, ол массовый иштин советский клубтарда узактан бери јарадылган театрализованный кеберлерин канча ла кире једимдү тузаланарга, улам ла јангы кеберлерин де бедреерге ле табарга арга берип јат. Театрализация клубтын ишчизин такыдылыштан ла штамптан, элбек өткүрген иштерди дезе өнги јок ло эрикчил болорынан корып турат.

Јүрүмде болгон керектерди концерттин номерлериле сананбай-шүүнбей бириктиргени, кандый бир керекти художественный самодеятельностьтын ойындарыла тегин ле үйдештиргени — ол театрализация деп ондоорго јарабас. Клуб ижи керегинде литературада андый бириктирүүнин ле үйдештирүүнин чокум ады бар — **художественный иллюстрация**. Ол јаан күч саларын, ағылу сценарный јартамалдарды ла ағылу белетеништи некебей, искусствонун јаркынду эп-аргаларын чүм-чам јогынан ла түрген тузалангадый арга берип, материалды береринин эмоциональный келтейин тыгыдып, шак мынызыла политический пропаганданын тазыктырулу учурын көдүрип јат.

Искусствонун алдынан башка учурлузын јок неме дебей, театрализацияда бис культурно-просветительный иш келтейинен искусствонун ағылу ууламјызы керегинде айдар учурлу. Мында куучын чын керектерди, чын эдилгелерди (действиелерди) театрдын закондоры аайынча ууландыраы керегинде өдүп јат. «Мынызы, кезикте театрализацияны бир кезек культурно-просветительный ишчилер эмдиге ле канайда ондогылап турганы аайынча, кандый-кандый керектерди, документтерди, шүүлтелерди ле идеяларды спектакльдардын үзүктериле, кожондорло, танецтерле, үлгерлерле, киноүзүктерле илелте јартайтаны эмес, а шак ла сананып тапкан художественный шүүлтенин ле чын јүрүмнин јангы, качан да такылбас документально-художественный эдилгени табылтып турган биригүзи» (Д. М. Генкин. Текши байрамдар. М., «Просвещение», 1975, 91 стр.).

Театрализация» дегени театрла тын колбулу. Мынызы, байла, јолду да болор, ненин учун дезе, Аристотельдин формулаларыла айткажын, эдилгеге эдилгеле өткөнөри театрдын төзөлгөзи болуп јат ине. Је театрда эдилге чын жүрүмнин эстетический тендежүзи болзо, театрализацияда эдилгенин эстетический функциялары чын жүрүмнин бойынын некелтелерине келижет.

Практический јадын-жүрүмде явление болуп театрализация утилитарный ла художественный башталгалардын бирлик, бөлүктөргө айрылбас бүдүминде табылып келет. Бойынын төзөлгөлөриле бу явление јебрендикке, искусство деп айдарга болбос, је эстетически солун эдилгелер болуп калган ээжи-јандарга, ритуалдарга, анчылардын байланыжына, байрамдарына терең өткөн. Айла эстетический башталга практический, утилитарный башталгага камаандадылган да болзо, је онын учуры кичинек эмес болгон.

Бис өрө айдылган явлениени «театрализация» деп адап болбозыс, ненин учун дезе ол өйдө кандый да театр болбогон, је бис оны «јазаш» (оформление) деп адаар аргалу, өскөртө айтса, кандый бир эдилгеге бир канча учына јетрилген, бир канча керектү, бир канча эстетический кебер берилгенин анайда адагылап јат. «Јазаш» деген сөс явление болуп турган театрализациянын учур-бүдүмин анчадала чын-чике көргүзип јат. Театрализацияны шак ла социальный эдилгелерди художественно јазаганы деп ондоор керек, ондо чын жүрүм бойы көргүзилет. Келишкен аайынча айткажын, «театрализация» деген термин ээжи-јанла тын ла колбожып туру деп айдарга болбос. Темдектезе, «театрализовать эткен той» деген сөсколбудан кандый да төгүн неме сезилет. Бистин шүүлтебисле болзо, «художественно јазалган той» дезе, јолду болор.

Театрализовать эткен кандый ла ойыннын төс јеринде кандый бир социальный группанын социальный кереги, өскөртө айтса, ол группанын члендеринин чын жүрүмдеги эдилгелери болуп јат. Искусствонун јаркынду эп-аргаларынын болужыла ол эдилгелерди јазаганы шак театрализация деген неме болор. Бистин көрүп јаткан явлениеге искусствонун ончо бүдүмдеринен эн ле јуугы театр, онын эн ле бек деген колбузы дезе театрла болуп тургачда, ол явление театральныи искусствонун ишке кирген кеберлерин анчадала күүнзеп тузаланып јат. Улу Октябрьский социалисти-

ческий революциянын кийинде удаан јокто ло табылып келген «театрализация» деп сөстин бүткенин шак бу айалга јартап турган болгодый. Кулданыштан, базыныштан јайымданган кижии болгон керекти јүрек-буурына томулгадый эдип база ла база көрөгө турган. Революционный јангы ой бойы да јангы јүрүм учун от-јалбышту агитатор болуп брааткан. Ол јүрүмди дезе ишкүчиле јаткан калык-јон јангыс ла акту деп эмес, је кеен-јараш та деп бодогон. Кижиге јангы общественный барлыкты (бытиени) сезетени ас болгон, кижиге ол барлыкта эрчимдү турушканын эдилгеле, айла өмө-јөмөлик эдилгеле көргүзер керек болгон. Је ол эдилгелер јүрүмде бүтсин ле эмоциональный ла эстетический некелтелерге келишсин деп, олардын биригүзи ле башкараачылар — режиссерлор керек болгон. Олор театрдын ишчилеринин, революцияны эрмек јогынан јараткан профессиональный режиссерлордын ортозынан ла албаты-калыктын чын эдилгелерди театрдын закондоры аайынча тургузарга билген јайалталу энтузиастарынын тоозынан табылган. «Театрализация» деген сөс анайып табылган ла сүрекей јарлу болуп барган.

Јирменчи јылдарда театрализацияны онын теоретиктери де (А. В. Луначарский, П. М. Керженцев, В. Всеволодский-Гернгросс), онын практиктери де (А. И. Пиотровский, С. Э. Радлов, В. Э. Мейерхольд) чын эдилгелерди художественно јазайтаны деп ондогондор. Театрализацияны бүгүн бис те анайып көрөр учурлу, је бу тушта советский албатынын эстетический кеми чик јок өзүп калганын шүүлтеге албаска болбос.

Социальный јүрүмди художественно јазаганынын исторический өзүмин озогызынан ала бистин күндерге јетире ого јүк түрген-түкей де шиндеерге келишкен болзо, адалган явленииенин үч салаазын көргөдий аргалу болор эди. Онын бир салаазыла — ээжи-јандарыла бис туку первобытный обществодо табарыжып јадыс. Јебрен де культура јүзүн-базын социальный керектерге эстетический учурбүдүм берерге, кижинин энеден чыкканыла, сөөгин јууганыла, уулдардын ла кыстардын эр-бойго јеткенин јарлаганыла, уктар ортодо јерлер керегинде, јуу ла амыр-энчү керегинде өткүрген куучын-эрмектерле, улустын алышканыла база оног до өскөзиле колбулу чүмдерди художественно өткүрерге билген. Социальный эдилгелер художественный

јаркынду болорынын бастыра бар аргаларыла: музыкала, кӱдӱринилӱ эстетический сӱслӱ, јараш кыймыгуларла, јӱстерин сан башка будыйтаныла, кийим-кеп кийгениле — јазалатан. Эстетический јилбӱ социальный процесстердин тазыктыраачы аргаларын кӱптӱдӱтӱн. Андый эп-сӱмеле общество бойынын члендеринин санаазын бойынын кӱрӱм-шӱӱлтелерине ле амадуларына келиштире тӱзӱп турган. Кижиликтин бастыра историзынын туркунына ээжи-јандарды художественно јазары чокум билдирген социально-педагогический шӱӱлтелӱ болгон. Орто чактардагы серкпе мӱргӱӱлдин ӱйинде кудайга бӱткендерди искусстволордын ийде-кӱчтӱ биригӱзиле: абыстын куучыныла, музыкала, јарыткыштар јазараныла, јуруктарла, скульптурала, архитектурала шыбаларган.

Эстетический тӱзӱмӱлдӱ социалистический ээжи-јаннын тазыктыраачы функцияларын культурно-просветительный ишчилер советский кижини коммунистический санаалу эдип тазыктырарына јаантайын тузаланар учурлу.

Јавлениенин база бир салаазы анчылардын ла јуучылардын бијелеринен ле первобытный культуралардын эдилгелеринен чала-была билдирет. Ол бијелер, эдилгелер улусты јеткерлӱ чокум керекке кӱдӱрер амадулу болгон. Театрализациянын кандый бир агитационный амадулу чокум керектерге тайанып турган бу салаазы, байла, сырагай ла ас шинделгени болор. Искусствого сӱрекеј јуук болуп, ол бистен ыраак турган исторический ӱйдӱ јылыйып јат. Је андый да болзо, театрализациянын бу кеберин ончо албатылар тузаланган.

Је јангыс ла пролетариат калык-јонды бириктирип ле ууландырып, чын керектерле ӱткӱретен художественный агитацияны толо кеминде тузаланып баштаган. Октябрьский революциянын кийнинде большевиктердин партиязы театрализациянын бу да кеберин бойынын ајарузына алган. ВКП(б)-нин Тӱс Комитединин Агитпропында театрдын сурактары аайынча партийный јуун самодетельный театрдын он јылга ӱзӱминин итогторын кӱрӱп, бойынын резолюциязында театрализациязынын кеберлерин клубтын сценазында ӱскӱрери керектӱ деп айдып, «самодетельностьтын ойындары эмдиги политический агитацияга элбек кеминде эптештирилер аргалу» деп темдектеген (Театрдын ӱскӱн јолдоры. М.—Л., 1927, 500—501 стр.).

Жирменчи жылдарда ишкүчиле жаткандарды политически тазыктырарында клубтардын ижинин бу бачым ла жуучыл кеберинин учуры сүреен жаан болгон. Эстетический жанынан чик жок өскилеп калган агитационно-художественный бригадалар бүгүн театрализациянын бу кеберин онон ары өскүрүп, партиянын жуучыл сөзин калык-жонго жетирип, ишкүчиле жаткандарды ойдин чокум задачаларын бүдүрерине көдүрип турулар.

Театрализациянын база бир салаазы жебрен гректердин бастыратекши байрамдарынан, орто чактардын мистерияларынан, Улу французский революциянын жаркынду байрамдарынан жакшы көрүнүп жат. Ол Улу Октябрьдын революционный байрамдарында аңылу учур ла элбек өзүм алынган.

Социалистический революция бастыра үч ууламжынын, эмеже театрализациянын салааларынын, өзөтөн чек жаңы үйе-ойин темдектеп берген. Ол ойдон ала театрализация жайымданган албатынын бойынын художественно жазалган эдилгелеринде ижемжилердин, амадулардын, жүткүүлдердин эмоциональный көргүзүзи боло берген.

Бүгүн театрализация бистин клубтардын ижине бек кирип калган. Тазыктыраачы жаан аргалары ого культуранын төс жерлеринин массово-политический ижинде эн учурлу жерде турар право берип жат. Партия ла башкару мынызына жаан ажару жетиредилер. Культурно-просветительный училищелерде ле культуранын институттарында клубтардын текши ойындарынын режиссуразынын бу жууктарда ачылган отделениелеринде үренеечилердин тоозы жылдан жылга там ла көптөп турат. Андый специалисттер бистин де областьта табылып келгендер. Же олордын тоозы эм тургуза сүрекей ас. Ол клубтын массовый ижинин андый эрчимдү кебери бисте жеткилинче тузаланылбай турган шылтактардын бирүзи болуп туру.

Культуранын областной управлениези, албаты творчествозынын ла культурно-просветительный иштин научно-методический центри областьтын клубный учреждениелеринин жылдык отчетторын шиндеп көрөлө, керек уйан болгонын темдектедилер. 1979 жылда культуранын туралары ла клубтар театрализовать эткен жүк ле 389 байрам ла ойын өткүргендер. Мынызы бир клубка ла культуранын бир туразына 1,7 ойын келишкенин көргүзөт. Олордын да көп жа-

ны кышты үйдежерине, Јенүнинг күнине учурлалган болгон. Революционный байрамдар, иштин, профессиялардын байрамдары ајару јок арткан. Туулу Алтайдын көп тоолу јакшынак улузы керегинде, олордын ат-нерелү ижи ле жүрүми керегинде художественный тилле куучындагадый устар табылбаган.

Мөрлү постановкалардын бир кезек јакшы јозокторы бар да болзо, көп саба ойындардын художественный кеми јабыс деерге јараар. Клубтардын көп ишчилери театрализация дегенин јакшы ондогылабай јат. Кезиктери дезе ууркүчтерден кыйып жүредилер.

Театрализация клубка там ла јаңы улусты тартып алар арга берип турганын клубтардын ишчилерине ундыбас керек. Темдектезе, театрализовать эткен тематический вечерди де белетегени көп тоолу улусты эрчимдү ишке кириштирет ине.

Театрализация — клубтын ишчизинин тын эп-аргазы. Калык-јонды политический јанынан тазыктыратан задачаларды бүдүрерине бу эп-арганы толо кеминде тузаланар керек. Јербойындагы партийный органдарга идеологический иштин бу јаан учурлу бөлүгин јаантайынгы шинжүзине алар керек.

П. Кичигин

БАЖАЛЫКТАР

Ырысту болотон право	1
Акту жүректен айткан сөс	10
Көргүзип жартаганы өдүмдү	15
Европа сегизенинчи жылдарда	19
НАТО-ны жагырта жепсегени кемге керектү?	23
Театрализациянын тазыктыраачы ийдези.	28

БЛОКНОТ АГИТАТОРА

Редакционная коллегия

Подписано к печати 6/III 1980 г. Усл. п. л. 2,09. Уч.-изд. п. л. 1,8.
Заказ 3292. Тираж 500. Цена 5 коп. Формат 60×84 1/16. АН 09232.

Горно-Алтайское отделение Алтайского книжного издательства,
г. Горно-Алтайск, ул. Горно-Алтайская, 36. Горно-Алтайская типогра-
фия, пр. Коммунистический, 27.

5 акча

ГОРНО-АЛТАЙСК · 1980